

- збагачуватися новими знаннями чужої культури для більш глибокого пізнання своєї;
- систематизувати факти культурного життя;
- синтезувати й узагальнювати власний досвід у міжкультурному діалозі.

Загалом світовий досвід показує, що найбільш успішною стратегією досягнення міжкультурної компетентності є інтеграція – збереження власної культурної ідентичності поряд з оволодінням культурою інших народів. На початковій стадії слід виховувати готовність до визнання відмінностей між людьми, яка пізніше повинна розвинути в здатність до міжкультурного розуміння й діалогу. Для цього ті, які навчаються, повинні вміти сприймати мультикультурну сумісність як необхідну умову життя.

Література:

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология: учебное пособие / Елена Сергеевна Абрамова – М. : Академический Проект; Екатеринбург : Делова книга, 2000. – 624 с.
2. Анисимова В. Изучение русского языка: путь к компетентности / В. Анисимова // Народное образование. – 2004. – № 1. – С. 145–150.
3. Бодалев А. А. Психология личности / Алексей Александрович Бодалев. – М. : Издательство Московского университета, 1988. – 188 с.
4. Деркач А. А. Акреологические основы развития профессионала / Анатолий Алексеевич Деркач. – М. : Моск. психол.-социальн. ин-т; Воронеж : МОДЭК, 2004. – 752 с.
5. Маркова А. К. Психология профессионализма / Аэлита Капитоновна Маркова. – М. : Знание, 1996. – 312 с.
6. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен ; Пер. с англ. – М. : «Когито-Центр», 2002. – 321 с.
7. Сластенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию: учеб. пособие для студ. пед.учеб. заведений / Виталий Александрович Сластенин – М. : Издательский центр «Академия», 2003. – 192 с.
8. Словник іншомовних слів / [за ред. чл.-кор. АН УРСР О.С. Мельничука]. – К. : Головна редакція УРЕ, 1977. – 775 с.

УДК 371. 134

Л. В. Волкова,

Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь

АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У статті аналізується зміст полікультурної освіти, визначається її основна мета та функції, доводиться актуальність формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців як необхідної передумови мирного співіснування й продуктивного співробітництва людей різних культур.

Ключові слова: полікультурна компетентність; міжкультурне спілкування; сучасний фахівець; іншомовна освіта; міжкультурні зв'язки.

АКТУАЛЬНОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В КОНТЕКСТЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

В статье анализируется содержание поликультурного образования, определяются основные цели и функции, доказываются актуальность поликультурной компетентности как необходимого элемента профессиональной подготовки студентов.

Ключевые слова: поликультурная компетенция; межкультурное общение; современный специалист; профессиональная подготовка; межкультурные связи.

THE ACTUALITY OF FORMING MULTICULTURAL COMPETENCE IN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL TRAINING

The content of the multicultural education and its main goals and functions are analyzed and reflected in the article. The topicality of the modern specialist's multicultural competence as the most important element of the youth's professional education is also examined and considered in the article.

Professional competence is an integral formation of the person. Multicultural competence is one of its components. After all, the modern specialists must understand that they have both national values and planetary mentality. It is a new view of the world and its problems, possible solutions, the struggle for human survival, environment protection, the way to peace and cooperation, rejection of old stereotypes and norms.

The introduction of multicultural education in the training process will enable students to live in intercultural society. Formation of multicultural competence of students will support their general and professional culture; will provide an opportunity to get knowledge and skills which help to interact with people of different cultural groups; help to develop personal qualities and values.

Key words: multicultural/polycultural competence; multiethnic communication; modern specialist; professional training; multicultural relations.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розуміння полікультурної картини світу, виховання принципів толерантності закладаються системою глобальної освіти, заснованої на постулатах відкритого суспільства. Головними цінностями глобальної освіти є виховання юного покоління у дусі толерантності, прищеплення йому культури миру, свідомості того, що прагнення до етнічної ідентичності має розглядатися як джерело загального духовного багатства, а не загрози національним цінностям та існуванню окремих народів. Серед численних проблем, які ставить перед нами майбутнє, освіта є необхідною умовою для того, щоб дати людству можливість просуватися вперед до ідеалів миру, свободи і соціальної справедливості.

Проблема підготовки фахівців нової генерації в контексті гуманізації і демократизації освіти в Україні постає сьогодні особливо гостро й пов'язана з тенденціями розвитку світового співтовариства. Поступове перетворення України в більш відкрите суспільство стало стимулювати широкий розвиток міжнародного співтовариства. Це, в свою чергу, висуває особливі вимоги до підготовки фахівця, пов'язуючи його імідж з професіоналом інноваційного типу.

Важливою передумовою полікультурної освіти в Україні є становлення і розвиток громадянського демократичного суспільства, для якого є неприйнятними шовінізм, расизм, етнічний егоїзм, і водночас відкритого у ставлення до інших

країн, народів і культур, яке пропагує виховання у душі миру і взаєморозуміння. Соціально-політичною детермінантою функціонування полікультурної освіти останнім часом стає інтенсивний розвиток інтеграційних процесів як важливої складової трансформації сучасного світу, а також прагнення України й інших країн інтегруватися в світовий і європейський соціально-культурний і освітній простір, зберігши при цьому національну своєрідність.

Метою статті є визначення сутнісних ознак полікультурної компетентності в контексті професійної освіти в Україні, її дефініцій, моделей, функцій; розгляд її філософського, теоретико-практичного аспектів; розкриття сутності та механізмів функціонування світових моделей полікультурної освіти.

Очевидно, що професійна компетентність являє собою інтегральне утворення особистості, одним із компонентів якого ми розглядаємо полікультурний. Адже, сучасний фахівець повинен одночасно усвідомлювати себе носієм національних цінностей і мати планетарне мислення. За своєю природою – це новий погляд на світ, його проблеми, можливі шляхи їх вирішення, боротьба за виживання людства, збереження навколишнього середовища, шлях до миру й співпраці, відмова від застарілих стереотипів і норм, від усіх видів егоїзму. Це мислення, спрямоване на усвідомлення цілісного, взаємопов'язаного та взаємозумовленого світу.

Філософський сенс феномена полікультурної компетентності розкривається у працях М. Бахтіна, В. Біблера, І Васютенкової, О. Яркової та інших. Вчені відносять його до таких основоположних категорій філософії культури як «культурний монізм» і «культурний плюралізм». Ці категорії відображають два фундаментальні аспекти буття культури – його єдність і різноманіття. Осмислення світу культури, як єдиного і водночас багатомірного – складне завдання. Для його вирішення необхідний особливий, діалогічний спосіб мислення. Крім того, якщо розглядати полікультурну освіту як сферу соціального життя людей, з одного боку, і як процес розвитку людини – з іншого, то абсолютно очевидним стає взаємозв'язок і взаємообумовленість освіти і культури. У цьому руслі освіта розглядається як підсистема культури, спрямована на формування особистості, готової успішно діяти в умовах існуючої культури; як спосіб залучення юного покоління до цінностей, що характеризують культуру певного суспільства; як механізм культурного розвитку і руху вперед. Саме таке розуміння сутності освітнього процесу обумовлює актуалізацію культурологічного підходу.

Теоретичною основою полікультурної освіти вважається комунікативна концепція культури М.Бахтіна, що розкрив домінуючу роль міжособистісного діалогу культур в розвитку суспільної свідомості, духовного світу. Тому багатьма дослідниками полікультурність розглядається через призму цієї концепції.

Поряд з цим науковці визначають основні функції полікультурної освіти: філософсько-культурологічну, спрямовану на формування етнічної самосвідомості особистості як складової частини планетарної свідомості; етико-гуманістичну, що враховує ідеї полікультурності суспільства і етики міжнародного спілкування, відображає з позицій гуманізму в змісті освіти і способах навчальної діяльності культурний досвід людства в його конкретних етнонаціональних формах; гуманітарно-гносичну, спрямовану на формування активного пізнавального інтересу до рідної і зарубіжної культур; рефлексивно-виховну, орієнтовану на сприйняття і усвідомлення важливості культурного різноманіття для розвитку особистості й прогресу цивілізації, становлення етичних уявлень і оцінок, пов'язаних з культурним плюралізмом, створення умов для перетворення їх в стійкі переконання і навички конструктивної гуманної поведінки; особистісно-розвивальну, в процесі якої прокидається і розвивається інтерес людини до себе, системи потреб, інтересів, установок, спрямованих на усвідомлення себе як особистості, суб'єкта етносу, громадянина держави, громадянина світу [2].

У дослідженні Ж.Шайгозової розкрито вимоги до змісту полікультурної освіти: відображення в навчальному матеріалі гуманістичних ідей; інформація про самобутні унікальні риси в культурах народів країни і світу; розкриття в культурах різних народів спільних елементів, традицій, що дозволяють жити в мирі і злагоді; залучення молоді до світової культури, розуміння взаємозалежності країн і народів в сучасних умовах з урахуванням процесу глобалізації.

Необхідність формування в майбутніх фахівців полікультурної компетентності пов'язана з тим, що все більш нагальною постає проблема мирного співіснування й продуктивного співробітництва людей різних націй, віросповідань, прибічників різних стилів життя, представників різних культур, – тобто проблема діалогу культур. Тенденції розвитку світового співтовариства свідчать про те, що в глобальному масштабі єдиним шляхом до прогресу людства є інтеграція на рівні виробництва, споживання, формування національної самосвідомості, розвитку міжкультурних зв'язків. «Багато людей сприймають культуру ідентичності у мультиполярному просторі не як дещо гарантоване, а як суперечливе і процесуальне. Водночас сприймання розбіжностей між культурами веде до необхідності міжкультурного діалогу» [5; 67].

Діалог культур поступово стає визначальним у різних сферах нашого життя. Однак найбільш важливим він є для формування пріоритетів розвитку сучасної освіти. З одного боку, це формування в суб'єктів навчання толерантності по відношенню до інших людей, їхніх традицій, звичок, національних цінностей тощо; з іншого – гуманітаризація освіти. Саме тому такою важливою є необхідність формування у молодого покоління готовності до життя в умовах полікультурного простору. Така готовність формується через всі предмети, що викладають у вищій школі, а особливо через опанування іноземними мовами.

«Сучасна концепція іноземної освіти базується на інтегрованому навчанні мови та культурі країни, мова яких вивчається, на діалозі рідної та іноземної культур. Мета такої освіти навчання мови – через культуру, культури – через мову, формування *homo moralis*: людини із совістю, що розрізняє добро і зло, має високі, стійкі моральні орієнтири, якими керується у своїй діяльності» [6; 17].

На наш погляд, необхідними ознаками сформованості полікультурної компетентності майбутніх фахівців є:

- сформоване світосприйняття студентів;
- усвідомлення себе носіями національних цінностей;
- розуміння взаємозалежності між собою та всіма людьми;
- розвинута комунікативна культура студентів, а саме: знання етики дискусійного спілкування й взаємодії з людьми, які дотримуються інших поглядів, віросповідань, з представниками інших культур;
- загальнопланетарний образ мислення;
- толерантність, повага до мови, релігії, культури різних націй.

На нашу думку, до практичних завдань навчання іноземним мовам з метою формування полікультурної компетентності студентів можна віднести, насамперед, такі:

- формування уявлень про культуру усного та писемного спілкування мовою, яка вивчається;
- формування знань про лінгвістичну та лінгвокраїнознавчу варіативність іноземної мови з метою здійснення офіційного й неофіційного спілкування;
- навчання дотриманню правил формальної й неформальної мовленнєвої поведінки іноземною мовою;

- формування понять про еквівалентну і безеквівалентну лексику;
- формування та розвиток умінь використання іноземної мови як інструменту міжкультурного спілкування;
- навчання вмінню адекватно описувати свою культуру іноземною мовою;
- навчання стратегіям самонавчання на основі використання дистанційних засобів навчання іноземних мов (включаючи спілкування з представниками інших культур через систему Інтернет).

Отже, під час вивчення іноземних мов у майбутніх фахівців необхідно формувати крім мовної та мовленнєвої компетенцій, також й інтеркультурну компетенцію, тобто вміння взаємодіяти у визначеному ситуативному контексті засобами іноземної мови з орієнтацією своєї мовленнєвої поведінки на іноземного адресата із врахуванням соціокультурних особливостей країни, мова якої вивчається.

У світовій практиці існують різні моделі полікультурної освіти, в яких враховані вимоги до змісту й організації навчально-виховного процесу в умовах полікультурності. Найвідомішими є: дидактична, яка ґрунтується на припущенні про те, що розуміння культури приходить із знаннями історії, традицій і звичаїв, необхідними для ефективного взаємодії з її представниками; експериментальна, основа якої – переконання, що найбільше знань люди беруть із власного досвіду, наприклад, з особливого роду активності і рольових ігор-симуляцій, які створюються для того, щоб виявити проблемні ситуації при підготовці або в процесі міжкультурної взаємодії; культурно-специфічна, що дозволяє студентам зрозуміти принципи взаємодії з представниками конкретної культури, або специфіку цієї культури; загальнокультурна: приводить до усвідомлення того, що існують психологічні явища (негативні стереотипи, упередження і т.п.), які заважають гармонійним міжнетнічним відносинам; когнітивна (робить акцент на отриманні учнями інформації про культури і міжкультурні відмінності); емоційна, орієнтована на трансформацію установок, пов'язаних з міжкультурною взаємодією, відчуттями людей по відношенню до «інших» (від упередженості до толерантності або навіть до активної діяльності, спрямованої на розвиток близьких взаємостосунків); поведінкова, покликана формувати вміння і навички, що підвищують ефективність спілкування.

Висновки. Впровадження полікультурної освіти у процес підготовки фахівців надасть можливість сформувати у них уміння жити в умовах інтеркультурності. Формування полікультурної компетентності студентів сприятиме розширенню загальної та професійної культури; надасть можливість набути знань, умінь та навичок, необхідних для взаємодії з людьми, які належать до різних культурних груп; сприятиме розвитку особистісних якостей та ціннісних орієнтацій, які притаманні людині, що живе в умовах культурного розмаїття.

Література:

1. Багатокультурність і освіта. Перспективи запровадження засад полікультурності в системі середньої освіти України. Аналітичний огляд та рекомендації / За ред. О.Гриценка. – К. : УЦКД, 2001. – 96 с.
2. Белогуров А. Ю. Фактор поликультурности в контексте этнонациональной стратегии развития российского образования / А. Ю. Белогуров // Проблемы поликультурного образования: Международный сборник научных статей. – Махачкала : ДГУ. – 2001. – С. 43–51.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: [посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Н.П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 576 с.
4. Зимняя И. А. Педагогическая психология: [учеб. для вузов] / Изд. второе, доп., испр. и перераб. / И. А. Зимняя. – М. : Логос, 2000. – 384 с.
5. Сафонова В. В. Культуроведение и социология в языковой педагогике / В. В. Сафонова. – Воронеж : Истоки, 1992. – 430 с.
6. Пассов Е. И. Коммуникативное иноязычное образование: концепция развития индивидуальности в диалоге культур / Е. И. Пассов. – Липецк : ЛГПИ – РЦИО, 2000. – 204 с.
7. Педагогіка вищої школи: [навч. посіб.] / [Бартенева І.О.; Богданова І.М.; Бужина І.В. та ін.]. – Одеса: ДПУ імені К.Д. Ушинського, 2002. – 344 с.
8. Management in English Language Teaching / [White R., Martin M., Stimpson M., Hodge R.]. – Cambridge University Press, 1995. – 348 p.

УДК 811.111

І. П. Волощук, О. Ю. Соцька,

Національний Технічний Університет України «Київський політехнічний інститут» ім. І. Сікорського, м. Київ

СЕМАНТИЧНІ ПОЛЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ФАХОВОЇ МОВИ ЕКОЛОГІЯ: ФРЕЙМОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

У статті розглядається новий ракурс опрацювання концептів фахової мови «екологія» на засадах корпусної лінгвістики, що дає змогу змодельовати принципи концептуалізації понять в галузі екології, які сьогодні динамічно з'являються і актуалізувати їх в фаховій мовній семантиці для забезпечення розуміння в процесі мовної комунікації. Увага зосереджується на уточненні поняття «екоконцепт», що є системою когнітивних знань, понять екології, яка актуалізується лексико-семантичним полем екології, в якому на основі корпусної лінгвістики виділяється ядро та прилегла зона (периферія).

Ключові слова: фреймова семантика, корпусна лінгвістика, семантичне поле, екоконцепт, ядерні та периферійні терміни.

СЕМАНТИЧЕСКИЕ ПОЛЯ ТЕРМИНОЛОГИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ЯЗЫКА ЭКОЛОГИЯ: ФРЕЙМОВАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ

В статье рассматривается новый ракурс обработки концептов профессионального языка «экология» на основе корпусной лингвистики, что позволяет смоделировать принципы концептуализации понятий в области экологии, которые сегодня динамично появляются и актуализировать их в профессиональной языковой семантике для обеспечения понимания в процессе речевой коммуникации. Внимание сосредотачивается на уточнении понятия «экоконцепт», которая представляет собой систему когнитивных знаний, понятий экологии, которая актуализируется лексико-семантическим полем экологии, в котором на основе корпусной лингвистики выделяется ядро и прилегающая зона (периферия).

Ключевые слова: фреймовая семантика, корпусная лингвистика, семантическое поле, экоконцепт, ядерные и периферийные термины.

SEMANTIC FIELDS OF ECOLOGY PROFESSIONAL LANGUAGE TERMINOLOGY: THE FRAME ORGANIZATION

In the article a new perspective of concepts study in «ecology» professional language is discussed on the basis of corpus linguistics. This allows to simulate the principles of the knowledge conceptualization in the field of ecology, which are dy-